

Waarom statiegeld geen oplossing is voor zwerfvuil

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië gaan stemmen op om een statiegeldsysteem op drankverpakkingen in te voeren. De overheid hoopt daarmee het zwerfvuilprobleem uit de wereld te helpen. Statiegeld is echter geen wondermiddel. Bovendien is het een systeem dat goed menende burgers bestraft voor het wangedrag van een kleine minderheid.

Zwerfvuil is een reëel probleem, daarover bestaat geen discussie. Iedere alerte burger ergert zich wel eens aan het achteloos weggegooide afval in onze omgeving. Nonchalance? Onwetendheid? Gemakzucht? De oorzaken van zwerfvuil zijn heel uiteenlopend. Maar feit is dat steden, gemeenten en gewestelijke overheden de handen vol hebben in hun strijd tegen zwerfvuil. Een strijd die soms hopeloos lijkt en heel wat geld en middelen vraagt.

In hun zoektocht naar oplossingen, gaan stemmen op om een statiegeldsysteem in te voeren op drankverpakkingen, zoals dat al bestaat voor herbruikbare glazen flessen. Concreet zullen we dan op elk flesje of blikje 10 tot 50 cent extra betalen aan de kassa, die we terugkrijgen wanneer we de lege verpakking naar de winkel terugbrengen. Zwerfvuilprobleem opgelost? Was het maar zo eenvoudig.

De waarheid is dat drankverpakkingen – in tegenstelling tot wat velen denken – slechts een fractie vormen van het zwerfvuil dat onze straten ontsiert. Plastic zakken, sigarettenpeuken, etensresten en papiertjes maken er evengoed deel van uit, alleen is statiegeld daar geen optie. En dan hebben we het nog niet over het regelrechte sluikestorten: geweigerde vuilniszakken, afgedankte meubels, matrassen en elektrotostellen, tot zelfs bouwafval en puin. Het lijkt dan ook heel erg onwaarschijnlijk dat een statiegeldsysteem op drankverpakkingen de hoeveelheid zwerfvuil drastisch zal doen dalen of de opruimkosten significant zal reduceren.

Aangezien België een transitland is, komt een aanzienlijk deel van de zwerfvuilverpakkingen bovendien uit het buitenland. Belgisch statiegeld zal ook hier niets aan veranderen. Bovendien ligt de weg open voor aankopen in het buitenland. In een land als België, waar 50% van de inwoners op minder dan 50 kilometer van een grens woont, kunnen mensen het statiegeld gemakkelijk omzeilen door hun aankopen over de grens te doen. Het onvermijdelijke resultaat is een parallel circuit, waardoor we inkomsten (en werkgelegenheid) uit ons land zien verdwijnen.

Naast het twijfelachtige resultaat, zijn we van een ding wel zeker: de enorme kost die een statiegeldsysteem met zich mee zal brengen. We praten over een jaarlijkse extra kost die kan oplopen tot 170 miljoen euro. De plaatsing en het onderhoud van terugnamemachines, opslagruimtes in winkels, logistiek en administratieve kosten zouden de huidige kost voor de inzameling en recyclage van huishoudelijke verpakkingen maar liefst verviervoudigen. Die extra kost heeft een dubbel effect, zowel op het concurrentievermogen van onze bedrijven als op de koopkracht van consumenten.

Als burger worden we overigens twee maal gestraft door het systeem. Niet alleen betalen we meer aan de kassa, we worden ook opgezadeld met een onhandig systeem. Elke verpakking moet immers terug naar een inzamelingspunt, inclusief de drankjes die onze kinderen meenemen naar school of de verpakkingen die we mee hebben op reis. We zorgen er ook maar beter voor dat we onze bonnetjes niet verliezen of vergeten terug in te leveren. En waar voorzien we in onze woning extra ruimte om de lege, niet samengedrukte verpakkingen te stockeren? Met andere woorden: goed menende burgers die de moeite nemen om correct om te gaan met hun afval, en al meer dan twintig jaar inspanningen leveren om thuis te sorteren, worden bestraft voor het wangedrag van een kleine minderheid.

Ook de producenten worden in zekere zin slachtoffer van het nieuwe systeem. Ze investeerden via Fost Plus in een efficiënt systeem, waarbij huishoudelijke verpakkingen huis-aan-huis worden ingezameld. Dat resulteerde in uitzonderlijk hoge recyclagepercentages, die in heel Europa met bewondering bekeken worden. Die inspanningen dreigen we door de invoering van een statiegeldsysteem teniet te doen. We ruilen een bewezen succes in voor een riskant alternatief.

Want wat moet er in het nieuwe scenario gebeuren met de blauwe PMD-zak? Drankverpakkingen maken vandaag ongeveer de helft uit van de inhoud. Loont het dan nog de moeite om de rest selectief in te zamelen? Of gooien we alles opnieuw bij het restafval? Dan zetten we onszelf meteen twintig jaar terug in de tijd. Geen van de landen waar vandaag al een statiegeldsysteem actief is, scoort overigens beter dan België op vlak van recyclage.

We hopen dan ook dat de overheid haar beslissing niet zal laten afhangen van de waan van de dag. Zwerfvuil is een complex maatschappelijk probleem, geen puur milieuprobleem. Eenvoudige oplossingen bestaan niet, hoe graag we dat ook zouden willen. Inzetten op een duurzame gedragsverandering – zoals we die voor het sorteren van afval hebben verwezenlijkt – is de enige weg vooruit. Daarvoor hebben we een bredere aanpak nodig: een combinatie van acties die coherent zijn en elkaar versterken zoals een doorgedreven sensibilisering van de bevolking, preventieplannen bij bedrijven, een faciliterende infrastructuur die gepast gedrag beloont, goede voorbeelden, handhaven waar nodig, kennis vergaren om te blijven vooruitgaan, opkuis campagnes om verdere verloedering tegen te gaan. Samenwerken is dus de boodschap. En daar wil het bedrijfsleven graag mee zijn schouders onder zetten.